

Blogi & julkaisut

Tutustu hankkeemme toimijoiden kirjoituksiin TOVE-teemoihin liittyen.

Totta vai tarua – ajatuksia dialogisuudesta: osa 1/3

touko 13, 2022 | Dialogisuus

Kohti dialogisuutta – Mitä dialogisuus on?

Mitä dialogisuudella ja dialogiosaamisella tarkoitetaan oppimisen ja opetuksen yhteydessä? Miksi dialogisuutta ja dialogiosaamista tarvitaan? Dialoginen opettajuus muuttaa opettajuuden suuntaa monologisesta, opettajakeskeisestä opettajuudesta kohti oppijakeskeisempää, dialogisempaa opettajuutta. Dialogiosaamisella opettaja edistää oppijayhteisön vuorovaikutusta, hyvinvointia ja oppimista. Osaamisen avulla mahdollistetaan ihan kaikkien osallisuus oppijayhteisössä ja oppimisessa.

Tässä kirjoitussarjamme ensimmäisessä osassa keskitymme pohtimaan, mitä dialogisuus on oppimisessa ja opetuksessa. Kirjoitussarjan toisessa osassa pohdimme dialogisuutta edistäviä askelia. Kolmannessa osassa yhdistämme dialogisuutta ja dialogiosaamista koko TOVE-projektin teemoihin eli opettajien ja opettajankouluttajien tunnetoimijuuden ja vuorovaikutusosaamisen kehittämiseen digitaalisissa ympäristöissä.

Dialogisuus ja dialogiosaaminen

Dialogisuuden ymmärtämiseksi on hyvä tietää, mistä sana tulee. Pohjalla on kreikan kielen sana *diálogos* (keskustelu). Dia tarkoittaa läpi tai välillä, logos tarkoittaa sanaa ja puhetta sekä kaikkea sitä, mitä voidaan välittää puheen avulla. Logos tarkoittaa myös syytä, merkitystä, tarkoitusta, ajatusta tai tulkintaa. Tämän pohjalta voidaan ajatella, että dialogi on tiedonmuodostuksen prosessi, jossa tulkinta rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Heikkinen, Tynjälä & Jokinen 2012.)

Ammatilliseen koulutukseen ja opettajakoulutukseen on kehitetty dialogiosaamisen viitekehys, jonka avulla niin opettajan kuin opiskelijoidenkin dialogisuus kehittyy. Dialogiosaamisen avulla päästään edistämään yhteisönä ajattelemista, tekemistä ja oppimista. Dialoginen vuorovaikutus ja oppiminen onnistuu myös verkossa, kunhan peruseriaatteen ovat tulleet opiskelijoille tutuiksi ja niitä on heidän kanssaan harjoiteltu. (Aarnio 1999, 2012). Dialogiosaamisen avulla dialogisuudesta tulee olemisen tapa, jolloin dialogisuus on muutakin kuin opettajan ja oppimisyhteisön puhetta.

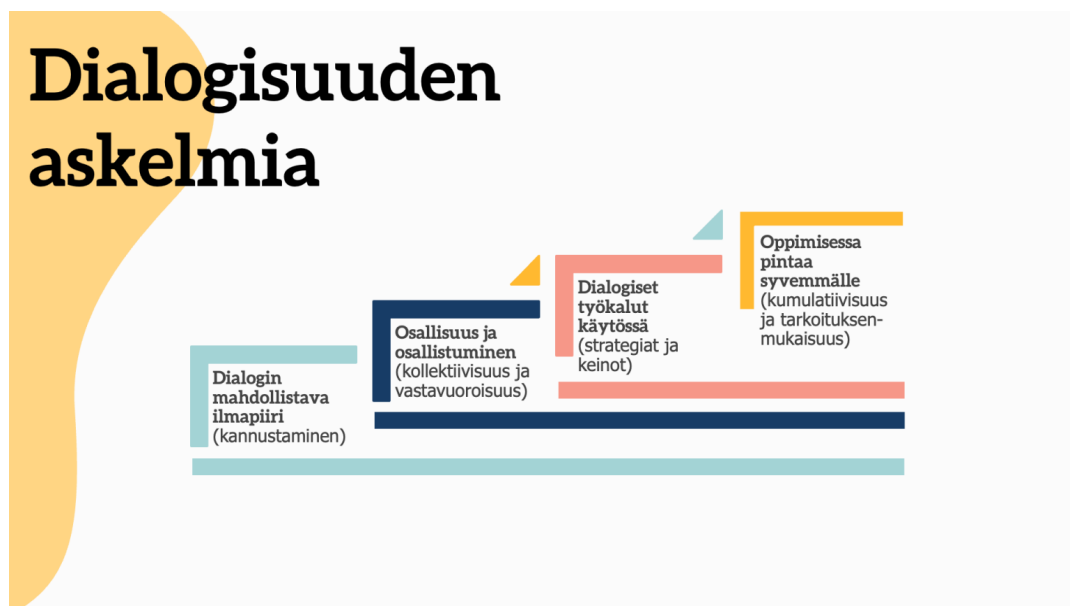
Yliopistolla on edistetty opettajaopiskelijoiden dialogisuutta VOPA-toimintamallin avulla. VOPA-toimintamallin tavoitteena on lisätä yhteistä ymmärrystä edistäviä dialogeja ohjausvuorovaikutustilanteisiin (Pöysä, Pakarinen, Kajamies & Lerkkanen 2021). Dialogisuuden vahvistamisessa keskeisiä ovat avoimet, innostavat kysymykset sekä vähitellen pitenevät, kaikkia osallistavat keskusteluketjut, joissa ymmärrys syvenee ja laajenee (Alexander 2006). Dialogisuutta harjoiteltaessa käytetään opettajaopiskelijoiden opetuksestaan kuvaamia videoita ja niistä keskustelua vaiheittaisten kuvausten avulla (Pöysä, Pakarinen, Ketonen, Lehesvuori & Lerkkanen 2021). VOPA-toimintamallin mukainen työskentely auttaa opiskelijoita ylittämään dialogisuuteen liittyviä haasteita ja näkemään dialogisuuden lisäämiseen liittyviä mahdollisuuksia osana oman opettajuutensa kehittämistä (Lehesvuori, Hähkiöniemi, Ketonen, Lerkkanen, Pöysä & Pakarinen 2021). Oli kyse sitten lasten, nuorten tai

aikuisten opettajista, dialogisuuden peruseriaatteet ovat kaikissa konteksteissa samat. Toteutustavat eroavat riippuen oppijaryhmästä.

Olemme huomanneet, että dialogisuus ei aina lähde opetustilanteissa toimimaan. Niihin liittyy monenlaisia haasteita, joihin palaamme kirjoitussarjan toisessa osassa. HavaitSIMME, että yksi syy dialogin haasteisiin on se, että yritetään mennä ikään kuin suoraan syvädialogiin, kun pitäisi huolehtia ensin siitä, että vaikkapa oppijayhteisön ilmapiiri on dialogisuudelle suotuisa. Kehitimme aikaisempien tutkimusten pohjalta tätä vaihteellisuutta kuvaamaan ns. dialogisuuden askelmat (kuva 1). On tärkeää, että ensin luodaan edellytyksiä dialogille ennen kuin voidaan mennä pidemmälle askelmille. Oppimisen kannalta se, että kaikki osallistujat saavat kertoa omasta ajattelustaan tai kysyä on tärkeää. Se lisää osallisuuden kokemusta ja oppimista sekä antaa opettajalle palautetta opittavista asioista, jotka ovat osallistujille haastavia tai kiinnostavia. Kun dialogi sujuu opiskelijoiden välillä ilman, että opettajaa tarvitaan keskustelun kannattelijana, tärkeä etappi on saavutettu.

Kohti käytännön toimia askel askeleelta

Kun tutkimme, mitä samaa on niin lapsille, nuorille kuin aikuisillekin suunnatussa dialogisessa oppimisessä, havaitSIMME että dialogisuudesta voi määritellä erilaisia askelmia siten, että askelmalta toiselle siirryttäessä aikaisempi askelma jää edelleen käyttöön (kuva 1). Jotta esimerkiksi kaikkien osallisuus onnistuu oppijayhteisössä, ei voida mennä heti suoraan vaikkapa erilaisten ryhmätöiden syvälliseen hyödyntämiseen. Ensin täytyy varmistaa, että oppijayhteisön ilmapiiri on sellainen, että jokaisen on turvallista osallistua. Tämä on käynyt erityisen selväksi pandemia-ajan etäopetuksessa. Erityisesti nuorten opettajat kertovat, että eivät saa nuoria avaamaan kameraa ja osallistumaan opetukseen millään tavalla. Ja kun turvalliseen, osallistavaan oppimisilmapiiriin on päästy, siitä ei päästetä irti, vaan sen ylläpitämistä jatketaan dialogisuuden edetessä seuraaville askelmille.

Kuva 1. Dialogisuuden askelmia

Olemme jaotelleet dialogisuuden askelmia sekä ammatilliseen koulutukseen kehitetyn dialogiosaamisen että perusopetukseen kehitetyn VOPA-mallin pohjalta seuraavasti.

1. dialogin mahdollistava ilmapiiri (kannustaminen)
2. osallisuus ja osallistuminen (kollektiivisuus ja vastavuoroisuus)
3. dialogiset työkalut käytössä (strategiat ja keinot)
4. oppimisessa pintaa syvemmälle (kumulatiivisuus ja tarkoituksenmukaisuus)

Seuraavissa kirjoitussarjamme osissa pureudumme tarkemmin em. dialogisuuden askelmiin.

Kiinnostuitko dialogisuudesta ja haluat lukea siitä lisää?

KATSO LÄHTEITÄ JA MATERIAALEJA -LISTAUKSEMME ALTA.

Lähteitä ja materiaaleja

Aarnio, H. 2006. Oppijälhtöisyyttä ja yhteisöllisyyttä tietoverkkoja ja verkostoja hyödyntävään oppimiseen. Tutkimustuloksia DIANA-klinikalta. Hämeen ammattikorkeakoulu ja Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Aarnio, H. 2019. Podcast-sarja dialogisuudesta: dialogi oppimisen ja opetuksen palveluksessa. Viitattu 15.2.2022. <https://soundcloud.com/helena-aarnio>

Aarnio, H. & Mäki-Hakola, H. 2012. Dialogikortit mentorin työkaluina. Julkaisussa Verme – vertaisryhmämentorointi työssä oppimisen tukena. Toim. H. L. T. Heikkinen, H. Jokinen, & P. Tynjälä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 125–148.

Aarnio, H., Ruhalahti, S., Michelsson, R. & Mäki-Hakola, H. 2020. Dialogiosaamisen kehittäminen, osat 1–3. Podcast-tallenteet. HAMK Unlimited Professional, Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.2.2022. <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/hamk-unlimited-podcast-jakso-8-1>

Alexander, R. (2006). Towards dialogic teaching. (3. ed.) Dialogos.

Heikkinen, H. L. T., Tynjälä, P. & Jokinen, H. 2012. Vermen teoreettiset perusteet ja toimintaperiaatteet. Julkaisussa Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentorointi

opetuslalla. Toim. H. L. T. Heikkinen, H. Jokinen, I. Markkanen & P. Tynjälä. Juva: Bookwell Oy, 45–83.

Lehesvuori, S., Hähkiöniemi, M., Ketonen, L., Lerkkanen, M.-K., Pöysä, S., & Pakarinen, E. (2021). Reflections on dialogicity: Challenges and suggestions by mathematics student teachers. *Learning, Culture and Social Interaction*, 31(Part A), Article 100567. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2021.100567>

Michelsson, R. 2020. Dialogitaitojen valmentaminen opettajaopinnoissa. Julkaisussa *Tulevaisuuden opettajuus*. Toim. Risku, P., Laitinen-Väänänen, S., Ojala, A-L., Tiihonen, A-K. & Torvinen, H. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 32–49. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 283.

Michelsson, R. 2021. Miten dialogitaidot tukevat yhdenvertaisuutta opetuksessa ja ohjauksessa. *Elinikäisen ohjauksen verkkolehti Elo*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.10.2021. https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2021/02/25/miten-dialogitaidot-tukevat-yhdenvertaisuutta-opetuksessa-ja-ohjauksessa/?fbclid=IwAR00MfsfGt6OyPU1ch_4RWt5rY3Q2GA2iHBLLeWSILtHaPjfDi7hvHdOI24

Michelsson, R. 2022. Dialogiosaamisella edistetään yhdenvertaista kohtaamista – kokemuksia verkkokurssilta. Julkaisussa *Ammatillinen opettajankoulutus – Luovuutta. Tulevaisuutta*

toim. Hyyryläinen, A., Laakkonen I., Leppäkorpi A., Viitasaari, M. & Torvinen H.

Pöysä, S., Pakarinen, E., Kajamies, A., & Lerkkanen, M.-K. (2021). VOPA-toimintamalli opettajan vuorovaikutusosaamisen ja arvioinnin tukena. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 31(2), 81-93.

Pöysä, S., Pakarinen, E., Ketonen, L., Lehesvuori, S., & Lerkkanen, M.-K. (2021). Vuorovaikutus osana opettajan arviointiosaamista (VOPA) -toimintamallin vaihteelliset kuvaukset. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/75754>

Sutela, K. 2022. Näkyväksi tekemisen taito. *Pedagoginen kohtaaminen opetuksessa*. Keuruu: PS-Kustannus.

Talvio, M. & Klemola, U. 2017. *Toimiva vuorovaikutus*. Juva: Bookwell Digital.

Tomperi, T., Hanki, K., Hämeenniemi, K., Hämäri, S., Isopahkala, S., Rissanen, I., Saurama, A. 2022. *Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa*. Opetushallitus, Helsinki. Viitattu: 15.2.2022. <https://www.oph.fi/fi/dialogi-ja-tunnetaidot-opetuksessa>

Kirjoittajat:

Anu Kajamies

Yliopistotutkija, University Research Fellow,
Opettajankoulutuslaitos
Department of Teacher Education
Turun yliopisto

Riikka Michelsson

Lehtori, Senior Lecturer
Jatkokoulutukset, Further Education
Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Professional Teacher Education
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Blogin muut julkaisut:

Totta vai tarua – ajatuksia dialogisuudesta: osa 2/3

TOVE-hanke | marras 24, 2022 | Dialogisuus, TOVE-hanke

Vuorovaikutusta virtuaalimaailmassa

Tuula Nousiainen | syys 26, 2022 | TOVE-hanke

COVID19-pandemian aikainen etäopetus haastoi oppijan ja opettajan

TOVE-hanke | elo 24, 2022 | TOVE-hanke

Opettajankouluttajien tunnetoimijuus ja vuorovaikutusosaaminen digitaalisissa oppimisympäristöissä

TOVE-hanke | marras 4, 2021 | TOVE-hanke

**OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ**